

сучасних умовах впровадження процесів децентралізації та поширення програмно-цільового методу бюджетування. Оскільки прогнозованість бюджетних показників вимагає чіткого визначення стратегічних пріоритетів при реалізації реформ в межах наявних можливостей бюджетів, відповідальності усіх учасників бюджетного процесу, його прозорості, що забезпечить відновлення довіри населення до органів влади різних рівнів та підвищення якості наданих суспільних благ.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі. Розпорядження Кабінету Міністрів України №538-р. від 14.09.2002 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80>.

3. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України №142-р від 08.02.2017 р. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/kabmin-ukhvalyv-stratehiiu-upravlinnia-derzhavnymu-finansamy>.

Сидор Ірина Петрівна

*К.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СПРАВЛЯННЯ РЕСУРСНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

Природні ресурси справляють величезний вплив на добробут нації, що обумовлено, перш за все, їх рідкістю і виснаженням. Непродумана державна політика в галузі використання природних ресурсів загрожує благополуччю майбутніх поколінь. Природні ресурси більшою мірою, ніж інші ресурси, зачіпають державні інтереси і відіграють велику політичну і економічну роль, тому стратегічне управління природокористуванням є одним з ключових факторів забезпечення національної безпеки та добробуту всієї держави.

Ресурсний сектор є одним з провідних секторів економіки України, та відіграє важливу роль в економічному розвитку країни, формуванні доходів державного та місцевих бюджетів. У зв'язку з цим надзвичайно актуальною є проблема побудови ефективної системи ресурсних платежів,

що забезпечує як вилучення на користь держави частини доходів, одержаних при використанні природних ресурсів, так і збереження достатніх стимулів для інвестицій в даний сектор економіки.

Фундаментальні зміни для екологічної та економічної ефективності ресурсних платежів потребують не просто впровадження екологічних податків, а налагодження процесу ефективного управління ними та постійного удосконалення їх форм.

В Україні платежі за користування природними ресурсами складають окрему групу податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Особливості розрахунку ресурсних платежів пов'язані, в першу чергу, з вмістом та призначенням конкретного виду природних ресурсів, а також з механізмом надання їх у користування. Ресурсні платежі є одним з вагомих економічних інструментів податкового регулювання економіки і можуть сприяти чи перешкоджати зростанню добробуту держави [1, с. 25].

Нині «екологічна» складова вітчизняної податкової системи представлена рентними платежами (користування надрами, водними, лісовими, ресурсами), платою за землю, орендною платою і екологічним податком (скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти; розміщення відходів; утворення радіоактивних відходів; тимчасове зберігання радіоактивних відходів; які є загальнодержавними обов'язковими платежами).

Основною метою запровадження у вітчизняну систему оподаткування ресурсних платежів є те, що вони покликані сприяти зменшенню негативного впливу на навколишнє природне середовище, заохочувати до економного споживання природних ресурсів і впровадження альтернативних джерел енергії. Проте, в Україні ні до набрання чинності Податкового кодексу України, ні після його запровадження практично не використовується стимулююча роль ресурсних платежів. Екологічне оподаткування не здійснює переорієнтацію принципів оподаткування з плати за фактично спричинену шкоду доквіллю на запобігання шкідливому впливу, що, насамперед, повинно відбуватись через техніко-технологічне вдосконалення галузей економіки, зокрема промисловості. Реалізація цього принципу спрямована на стимулююче адміністрування ресурсних платежів, раціональне використання навколишнього середовища, інноваційний розвиток техніко-технологічного потенціалу промисловості [2, с. 83].

За існуючої практики стягнення екологічних платежів до бюджету та системи розподілу державних коштів «екологічна» складова податкової системи в Україні має яскраво виражений фіскальний характер і спрямована здебільшого на поповнення бюджетних коштів, по суті, за рахунок експлуатації та забруднення природного середовища. Крім того, складається враження, що держава переважно декларативно вирішує проблеми збереження довкілля і взагалі виступає таким суб'єктом природокористування, котрому насправді вигідне заподіяння екологічної шкоди, компенсація за яку у вигляді зборів і штрафів формує бюджетні фонди охорони природи.

У розвинутих країнах світу (Швеції, Данії, Нідерландах, Великобританії, Норвегії, Німеччині і Італії) екологічні податки реалізуються в рамках «зеленої податкової реформи, тобто вони вводяться в податкову систему країни з урахуванням і у взаємодії з іншими (неекологічними) платежами, що дозволяє врахувати ефект «податкової взаємодії» та загальне податкове навантаження на юридичних осіб [4, с. 22].

В Україні з метою удосконалення екологічного оподаткування необхідним є перш за все:

— проведення постійного моніторингу впливу зростання ставки екологічного податку на рівень забруднення довкілля, користування природними ресурсами та господарську діяльність підприємств з метою забезпечення принципу «забруднювач платить», а також вплив ставок екологічного податку на фінансову діяльність підприємств в середньостроковій і довгостроковій перспективі;

— запровадження механізму постійної (щорічної) індексації нормативних показників відповідно до рівня інфляції, зміни цін товаровиробників тощо;

— забезпечення послідовного застосування принципу «забруднювач платить», з урахуванням розширення бази оподаткування та інших потенційних можливостей відповідних фінансових інструментів, зокрема – широке запровадження механізму торгівлі правами на викиди, екологічних податків на продукти, використання яких спричиняє забруднення довкілля;

— визначення для кожного виду природних ресурсів тієї частки платежів за користування ними, яка матиме природоохоронне спрямування і надходитиме до відповідних бюджетів;

— враховуючи сучасні тенденції розвитку ресурсні платежі повинні стимулювати зменшення забруднення навколишнього середовища та забезпечувати бережливе ставлення до нього під час проведення господарської діяльності [3, с. 56];

— екологічне оподаткування має сприяти впровадженню у виробництво екологічно чистих, ресурсо– та енергозберігаючих, маловідходних технологій;

— система екологічного оподаткування повинна вписуватись у загальну систему оподаткування, і при цьому бути доволі гнучкою, щоб забезпечити сталий розвиток економіки країни.

З метою вдосконалення системи управління природними ресурсами на територіальному рівні, а відтак підвищення економічної та екологічної ефективності ресурсних платежів, необхідно реалізувати відповідний комплекс першочергових заходів. Насамперед, на нашу думку, необхідно:

— розробити корпоративно-партнерські схеми взаємодії державного та приватного секторів у сфері використання природних ресурсів;

— впровадити інноваційні форми управління експлуатацією природно-ресурсних об'єктів (структурні, проектні, кластерні, корпоративні);

— удосконалити контроль за станом природно ресурсних об'єктів на засадах корпоративної соціальної відповідальності;

— упорядкувати відносини володіння, розпорядження та використання територіальними природними ресурсами на засадах делегування відповідних повноважень;

— здійснити комплексну оцінку регіональних природних ресурсів, підвищити капіталізацію природних ресурсів на основі природно-ресурсної ренти;

— запровадити на основі концепту муніципального управління систему паритетної участі владних та бізнес структур в управлінні природно-ресурсними комплексами шляхом створення корпорацій сталого розвитку регіонів;

— створити на різних територіальних рівнях фонди суверенного добробуту з використанням їх коштів для забезпечення сталого розвитку згідно з місцевими, регіональними та загальнодержавними інтересами.

Доцільно підкреслити, що в сучасних умовах еколого-техногенних кризових явищ у багатьох регіонах не тільки продовжується скорочення інвестицій у природоохоронну структуру, а й щорічно – як тенденція – не виконуються завдання введення в дію природоохоронних об'єктів,

впровадження екологобезпечних технологій, здійснення природоохоронного будівництва тощо. А тому комплекс намічених заходів сприятиме розвитку системи екологічного оподаткування в частині формування фінансових ресурсів задля забезпечення природоохоронних заходів довкілля.

Література:

1. Авраменко Н.Л. Екологічне оподаткування як складова державного регулювання екологічної безпеки України // Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища: монографія/ за ред. д.е.н., проф. О.І. Маслак. Кременчук: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2012. 250 с.

2. Віленчук О. Гармонізація єдиного еколого-економічного простору України. *Економіка України*. 2011. № 3 (568). С. 80 – 91.

3. Добровольська О. П. Податкове регулювання екологічної безпеки регіону. *Вчені записки Хмельницького національного економічного університету. Серія «Економіка»*. 2010. Т. 21(60). №1. С. 51 – 60.

4. Екологічне оподаткування в Україні: реалії та напрями вдосконалення з урахуванням світового досвіду: Наук. Вид. НАН України, Ін-т економіки. О.О. Веклич. Київ, 2001. 45 с.

Сидорчук Анатолій Андрійович

*К.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ФОРМИ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Формування у домогосподарств руху грошових коштів дозволяє говорити про утворення фінансових ресурсів, які за відрахуванням витрат на споживання створюють основу для заощаджень домогосподарств. Такі процеси обов'язково супроводжуються рухом грошових коштів, які набувають форми фінансових ресурсів [1, с. 10; 2, с. 137]. Як і будь-які фінансові ресурси, такі заощадження потребують рішень щодо їх ефективного використання, тобто виступають об'єктом управління [3, с. 322]. Досвід функціонування домогосподарств в умовах трансформаційних відносин свідчить про наявність проблемних аспектів щодо формування фінансових ресурсів та їх подальшого залучення до інвестиційних процесів, зокрема в розрізі оптимізації структури витрат